

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

43526

Aşağıdaki sorularımın **Milli Eğitim Bakanı Yusuf Tekin** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Özgül SAKİ

İstanbul Milletvekili

Türkiye'de "çocuk işçiliği", son yıllarda giderek derinleşen ekonomik kriz, yoksullaşma, sosyal koruma mekanizmalarının zayıflaması ve eğitim sistemindeki yapısal dönüşümlerle birlikte yalnızca niceliksel olarak artan bir olgu değil; aynı zamanda çocukların gelişimsel bütünlüğünü tehdit eden çok katmanlı bir çocuk hakları ve halk sağlığı krizine dönüşmüştür.

Türkiye Psikiyatri Derneği tarafından Şubat 2026'da hazırlanan ve 2 Nisan 2026 tarihinde kamuoyuyla paylaşılan "Türkiye'de Çocuk İşçiliği ve Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri Raporu", "çocuk işçiliğinin" yalnızca ekonomik bir zorunluluk veya sosyal bir sonuç olmadığını; doğrudan çocukların beyin gelişimini, ruhsal bütünlüğünü, bilişsel kapasitesini ve toplumsal uyumunu etkileyen yapısal bir risk alanı olduğunu bilimsel bulgularla ortaya koymaktadır.

Raporda açık biçimde ifade edildiği üzere çocukluk ve ergenlik dönemi, nörogelişimsel açıdan son derece kritik bir evredir. Bu dönemde maruz kalınan kronik stres, hipotalamus-hipofiz-adrenal (HPA) aksı üzerinden sürekli bir stres yanıtı üretmekte; kortizol düzeylerinin uzun süre yüksek seyretmesi, özellikle prefrontal korteks ve hipokampus gibi öğrenme, dikkat, karar verme ve duygusal düzenleme süreçlerinden sorumlu beyin bölgelerinde kalıcı etkiler yaratabilmektedir. Bu durum, yalnızca kısa vadeli psikolojik sorunlara değil; yaşam boyu sürebilecek depresyon, anksiyete, travma ilişkili bozukluklar ve davranışsal sorunlara zemin hazırlamaktadır.

"Çocuk işçiliği" bu açıdan değerlendirildiğinde iki temel mekanizma üzerinden yıkıcı etki üretmektedir: Birincisi, çocukların uzun çalışma saatleri, işyeri baskısı, şiddet, güvencesizlik ve hiyerarşik ilişkiler içinde maruz kaldığı kronik stres yükü; ikincisi ise eğitim, oyun, akran ilişkileri, dinlenme ve güvenli yetişkin desteği gibi gelişimsel olarak koruyucu alanlardan sistematik biçimde koparılmalardır. Bu iki mekanizmanın birlikte işlemesi, çocukların hem biyolojik stres yükünü artırmakta hem de gelişimsel kaynaklarını ortadan kaldırarak çarpan etkisi yaratmaktadır. Sonuç olarak "çocuk işçiliği", yalnızca bugünün değil, geleceğin, halkın ruh sağlığını da belirleyen bir süreç haline gelmektedir.

Raporda yer alan veriler, sorunun boyutunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır: Türkiye'de 5-17 yaş grubunda yüz binlerce çocuk çalışma yaşamı içinde yer almakta; örgün eğitim dışında kalan çocuk sayısı yaklaşık 1,5 milyona ulaşmakta; kayıt dışı ekonomi ile birlikte "çocuk işçi" sayısının 4 milyona yaklaştığı ifade edilmektedir. 15-17 yaş grubunun işgücüne katılım oranındaki artış, çocukların eğitim sisteminden uzaklaşarak erken yaşta çalışma yaşamına yönlendirildiğini göstermektedir. "Çocuk işçi" ölümlerindeki artış ise bu sürecin yalnızca gelişimsel değil, doğrudan yaşamsal riskler de içerdiğini ortaya koymaktadır.

Bu süreç yalnızca yapısal koşulların sonucu değil; Türkiye kapitalizminin ucuz emek üretimine dayalı sömürü ilişkilerinin bir uzantısı olarak, kamusal politikalar aracılığıyla çocukların erken yaşta çalışma yaşamına itilmesiyle sistematik biçimde derinleştirilmektedir.

“Çocuk işçiliği”, yalnızca bireysel değil; aynı zamanda toplumsal düzeyde ruh sağlığı yükünü artıran, kuşaklar arası eşitsizliği yeniden üreten ve yoksulluk döngüsünü derinleştiren yapısal bir sorun niteliği taşımaktadır. Bu tablo, çocukların yüksek yararı ilkesinin politika yapım süreçlerinde gözlemlenmediğini ve kamusal sorumluluğun sistematik biçimde ihlal edildiğini göstermektedir.

Bu genel çerçeve içinde özellikle MEB tarafından uygulanan MESEM modeli ayrı bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Bakanlık tarafından mesleki beceri kazandırma ve istihdam sağlama gerekçesiyle sunulan bu modelde öğrencilerin haftanın büyük bölümünü işyerlerinde geçirdiği, eğitim ile üretim sürecinin iç içe geçirildiği görülmektedir. Ancak bilimsel bulgular, çocukların erken yaşta bu tür çalışma ilişkilerine dahil edilmesinin eğitimle kurdukları bağı zayıflattığını; bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkilediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda;

1. “Çocuk işçiliğinin” yalnızca ekonomik değil, doğrudan nörogelişimsel bir risk alanı oluşturduğu ve kronik stres yoluyla çocukların beyin gelişimini kalıcı biçimde etkilediği bilimsel olarak ortaya konmuşken, Bakanlığınız MESEM kapsamında bulunan çocukların bu risklere maruz kalıp kalmadığını izleyen herhangi bir bilimsel mekanizmaya sahip midir?
2. Çocukların eğitim, oyun, akran ilişkileri ve dinlenmeden yoksun kalmasının gelişimsel sapma yarattığı bilinirken, haftada yalnızca 1 gün okulda bulunan MESEM öğrencileri için bu model pedagojik olarak nasıl gerekçelendirilmektedir?
3. “Çocuk işçiliğinin” aynı anda hem kronik stres yükü hem de gelişimsel fırsat kaybı ürettiği bilimsel olarak ortaya konmuşken, bu iki risk mekanizmasını birlikte barındıran bir modelin Bakanlığınız tarafından sürdürülmesinin gerekçesi nedir?
4. Erken yaşta çalışma yaşamına dahil edilen çocuklarda özdeğer kaybı, umutsuzluk ve sınırlı yaşam beklentisi geliştiği bilinirken, MESEM öğrencileri üzerinde bu tür psikososyal etkilerin ölçüldüğü herhangi bir bilimsel çalışma yapılmış mıdır?
5. Çocukların üretim ilişkilerine erken yaşta dahil edilmesinin eğitimle kurdukları bağı zayıflattığı ve akademik kopuş riskini artırdığı bilinirken, MESEM öğrencilerinin örgün eğitime devam, devamsızlık, başarı ve mezuniyet oranları nedir?
6. “Çocuk işçiliğinin” uzun vadede kuşaklar arası eşitsizliği yeniden ürettiği açıkken, MESEM mezunlarının eğitim ve istihdam dağılımı bu eşitsizliği azaltmakta mıdır, yoksa derinleştirmekte midir?
7. Uzun çalışma saatleri ve kronik stresin dikkat, öğrenme ve karar verme süreçlerini olumsuz etkilediği bilimsel olarak ortaya konmuşken, MESEM öğrencilerinin bilişsel gelişimi ve akademik performansına ilişkin Bakanlığınızın elinde veri bulunmakta mıdır?
8. Çocukların işyeri hiyerarşisi içinde baskı, aşağılanma ve güç dengesizliği yaşama riskinin yüksek olduğu bilinirken, Bakanlığınız MESEM öğrencilerinin işyerlerindeki psikososyal koşulları nasıl denetlemektedir?

9. “Çocuk işçiliğinin” eğitim sisteminden kopuşu hızlandığı açıkça görülürken, MESEM’in yaygınlaştırılmasının bu kopuşu artırıp artırmadığına ilişkin Bakanlığınız tarafından yapılmış bir etki analizi var mıdır?
10. Çocukların haftanın büyük bölümünü işyerinde geçirdiği bir modelde, okulun koruyucu, dengeleyici ve gelişim destekleyici işlevi fiilen nasıl sürdürülebilmektedir?
11. “Çocuk işçiliğinin” uzun vadede toplumun ruh sağlığı yükünü artıracak bilimsel olarak ortaya konmuşken, Bakanlığınız bu maliyeti dikkate alan bir politika değerlendirmesi yapmış mıdır?
12. MESEM kapsamında bulunan çocuklara sunulan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sistematik, düzenli ve zorunlu bir çerçevede mi yürütülmektedir?
13. “Çocuk işçiliğinin” şiddet ve istismar riskini artırdığı bilinirken, Bakanlığınız bu riskleri önlemeye yönelik bağımsız ve etkin bir denetim mekanizması kurmuş mudur?
14. Mevcut bilimsel bulgular bu modelin çocukların gelişimsel haklarını daralttığını gösterirken, Bakanlığınız MESEM uygulamasını yeniden değerlendirmeyi veya sınırlandırmayı planlamakta mıdır?
15. Bilimsel veriler “çocuk işçiliğinin” çocukların zihinsel ve ruhsal gelişimine zarar verdiğini açıkça ortaya koyarken, Bakanlığınız neden çocukları eğitim merkezli bir model yerine işyeri merkezli bir sisteme yönlendirmektedir?